

Neuwirth Annamária

Folklórismeret

Jeles napok, ünnepi szokások

Készült Tátrai Zsuzsanna - Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások c. könyve felhasználásával

Tartalom

Bevezető.....	4
Az ünnepek főbb csoportjai:	4
Naptári ünnepek:	4
Augusztus Kisasszony hava.....	6
Augusztus 15. Nagyboldogasszony napja.....	6
Augusztus 20. Szent István napja	6
Augusztus 24. Bertalan napja.....	6
Szeptember Szent Mihály hava	8
Szeptember 8. Kisasszony napja	8
Szeptember 12. Mária napja	8
Szeptember 21. Máté napja.....	8
Szeptember 29. Szent Mihály napja.....	8
Október Mindszent hava.....	10
Október 4. Assisi Szent Ferenc napja	10
Október 26. Dömötör napja.....	10
Szüret:	10
Kukoricafosztó (tengerihántó)	10
November Szent András hava	12
November 1. Mindenszentek napja November 2. Halottak napja	12
November 11. Márton napja.....	12
November 19. Erzsébet napja	13
November 25. Katalin napja.....	13
November 30. András napja.....	14
Disznótor	15
Fonó:	15
Tollfosztó.....	18
December Karácsony hava	21
Karácsonyi (téli) ünnepkör	21
Advent	21
December 4. Borbála napja.....	21
December 6. Miklós nap	22
December 13. Luca napja.....	22
December 21. Tamás napja.....	25
Szentcsaládjárás (szálláskeresés)	25

Ostyahordás.....	25
Pásztorok karácsonyi vesszőhordása.....	26
Karácsonyi kántálás	26
Betlehemezés	27
Karácsony	27
December 24. karácsony vigiliája, Ádám-Éva napja	27
December 25. – karácsony napja	29
December 26. karácsony másodnapja, István napja	29
Regölés	31
December 27. János napja.....	31
December 28. Aprószentek napja	32
December 31. Szilveszter.....	32
Január Boldogasszony hava	34
Január 1. – Újév	34
Január 6. – Vízkereszt, vagy három királyok napja	35
Január 18. Piroska nap:.....	36
Január 22. Vince napja:.....	36
Január 25. Pál napja:.....	36
Február Böjtelő hava	36
Febr. 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony napja	36
Febr. 3. Balázs napja	36
Febr. 6. Dorottya napja.....	37
Febr. 14. Bálint napja.....	37
Február 16. Julianna napja	37
Február 19. Zsuzsanna napja	37
Február 24. Mátyás napja.....	37
Farsang	38
Március Böjtmás hava	39
Március 12. Gergely napja.....	39
Március 18. Sándor napja.....	40
Március 19. József napja.....	40
Március 20. Benedek napja	41
Március 25. – Gyümölcsoltó Boldogasszony napja	41
Április Szent György hava	42
Április 1.....	42

Április 24. Szent György napja.....	42
Április 25. Márk napja	42
Nagyböjt.....	43
Virágvasárnap.....	43
Nagyhét	44
Húsvétvasárnap.....	45
Húsvéthétfő.....	46
Fehérvasárnap.....	46
Május Pünkösd hava	48
Május 1.....	48
Május 4. Flórián napja	48
Május 12. Pongrác, 13. Szervác, 14. Bonifác.....	48
Május 16. Nepomuki Szent János napja.....	48
Május 25. Orbán napja	48
Áldozó csütörtök	49
Pünkösd.....	49
Szentháromság vasárnapja	51
Úrnapja.....	51
Június Szent Iván hava.....	52
Június 8. Medárd napja	52
Június 10. Margit napja	52
Június 24. Szent Iván napja	52
Június 29. Péter-Pál napja	52
Július Szent Jakab hava.....	55
Július 2. Sarlós Boldogasszony napja.....	55
Július 20. Illés napja.....	55
Július 22. Mária Magdolna napja	55
Július 25. Jakab napja	55
Július 26. Anna napja.....	56
Aratási szokások és hiedelmek.....	57
Toldalék:.....	60
Kötött időpontú ünnepek: pl.....	60
Mozgóünnepek (hold változásától függően).....	60

Bevezető

Az **ünnep** olyan különleges időszak, amikor a közösség a megszokottól, a hétköznapoktól eltérő módon viselkedik, a hagyományosan megszabott előírásokat, tilalmakat tart be. Egyes ünnepek általános érvényűek voltak, mások csak kisebb közösségeket érintették.

Az ünnepek főbb csoportjai:

- naptári ünnepek: pl. karácsony, húsvét, pünkösd...
- a gazdasági élet ünnepei: pl. aratás, ill. szüret végét lezáró ünnep
- az emberélet fordulói: pl. keresztelő, legényavatás, lakodalom, ...
- emlékünnepek: pl. fogadott, társadalmi réteg ünnepek, politikai ünnep

Naptári ünnepek:

- 1582 óta a Gergely naptárt használjuk időszámításra (XIII. Gergely pápa naptárreformja)
- a polgári év (jan.1.) és az egyházi év (advent) kezdete nem egyezik, így vannak kettős ünnepek pl. karácsonykor, újévkor
- a naptári ünnepek
 - o egy része kötött időben van, pl. karácsony, újév, vízkereszt,
 - o más része a hold változásától függ: pl. húsvét, pünkösd,
- a naptári ünnepekhez kapcsolódó népszokások összetettek: szövegből, énekből, táncból, gesztusokból, szokáscselekményből állnak. A szöveg (gyakran adománygyűjtő) összetevői:

- o beköszöntés,
- o engedélykérés,
- o köszöntő, vagy jókívánság,
- o mágikus rítuscselekmény,
- o adománykérés,
- o elköszönés
- a népszokások nagy csoportja a többszereplős, párbeszédes, szerepjátszással egybekötött dramatikus játékok, népi színjátékok. Pl. betlehemezés, Heródes-játék, farsangi alakoskodások...

- a nagy egyházi ünnepeket hosszabb előkészületi időszak vezeti be: pl.
 - karácsony előtt advent,
 - húsvét előtt nagyböjt

- a paraszti világban nemekhez, korosztályokhoz, korcsoportokhoz kötődtek a népszokások: Pl.
 - télen inkább a férfiak, legények és a fiúk (lucázás, regölés, farsangköszöntés)
 - tavasszal a lányok, ill. kislányok a szereplők (villózás, kischejálás, pünkösddőlés)

Augusztus Kisasszony hava

Augusztus 15. Nagyboldogasszony napja

A legrégebbi Mária ünnepünk. Mária mennybemenetelét ünnepli az egyház. Sokfelé búcsúnap.

Hiedelmek:

- virágot, gyógynövényt szenteltek - ezzel füstölték a betegeket,
- e naptól kezdve tiltották az asszonyoknak a fürdést a folyóvízben,
- dologtiltó nap – a tűz kitörne a kemencéből,
- a jó gyümölcs- és szőlőtermés előhírnöke.
- az ún. két Boldogasszony között (aug.15 – szept. 8.) szerencsés időszaknak tekintették:
 - o ilyenkor ültették a tyúkokat – jó tojók legyenek,
 - o ekkor szellőztették a búzát – ne legyen dohos,

Augusztus 20. Szent István napja

Államalapító királyunk ünnepe.

Első alkalommal 1818-ban rendeztek ünnepélyes körmenetet Szent István jobbjának a tiszteletére.

Sok helyen ekkor rendeztek arató felvonulásokat.

Augusztus 24. Bertalan napja

Bertalan apostol ünnepe, aki a szücsök és csizmadiák védőszentje.

Időjósítás:

„Amint Szent Bertalan magát mutogatja,
az őszi idő is magát mind aszerint tartja.”

Szent Bertalan éjszakája a 16. századi francia vallásháborúk egyik legismertebb eseménye. 1572. augusztus 23-áról augusztus 24-ére virradó éjszakán a békülési céllal a Párizsba gyűlt hugenották (francia reformátusok) nagy részét a király beleegyezésével lemészárolták.

Feladatok:

1. Sorolj fel néhány mai rendezvényt, melyet augusztus 20-án rendeznek:

2. Részletezd az általad kiválasztott eseményt!

(Mikor, hol rendezik, milyen programok vannak, kik vesznek részt benne.....)

3. Milyen élményben volt részed nyáron?

Szeptember Szent Mihály hava

Szeptember 8. Kisasszony napja

Szűz Mária születésének napja, kedvelt búcsúnap.

- Szokások:
 - az asszonyok kimentek napfelkeltét várni – megláthatják Máriát a felkelő napban,
 - cselédek szolgálatba lépésének napja,
 - ekkor kezdték el a gabona vetését.
 - dióverés kezdete,

- Időjóslás:

ritkaszemű eső - csapadékos időszak,

Szeptember 12. Mária napja

Kedvelt névünnep, egyes vidékeken búcsúnap.

Szeptember 21. Máté napja

Máté apostol és evangélista emléknapja.

- Sok helyen búza vetésének kezdete:
 - a gazda megszenteli a vetőmagot,
 - tiszta ruhába öltözött,
 - vetés közben tilos volt káromkodni,
 - vetés végén magasra dobták a vetőabroszt – nagyra nőjön a gabona,

- Időjóslás:

tisztá az idő, jó lesz a bortermés.

Szeptember 29. Szent Mihály napja

Szent Mihály arkangyal ünnepe.

Ő a túlvilágra költöző lélek kísérője.

A kisleányok kezdete (lakodalmasságok Katalin napig).

- A gazdasági év fordulója:
 - o ezután törték a kukoricát,
 - o állatok behajtása (Szent György napkor terelték ki őket)
 - o pásztorok elszámoltatása, szegődtetése,
 - o multságokat, bálakat rendeztek,
 - o vásárt is tartottak,

- Időjóslás:
 - o nem mentek még el a fecskék, hosszú ősz lesz,
 - o „Szent Mihály lova deres, behozza a telet”
 - o az állatok összefeküdtek, hosszú, erős telet vártak,

Feladatok:

1. Kösd össze az összetartozókat!

állatok behajtása

dióverés kezdete

Kisasszony napja

időjóslás: tiszta az idő, jó lesz a bortermés

cselédek szolgálatba állása

pásztorok elszámoltatása

Máté apostol napja

időjóslás: nem mentek még el a fecskék,

hosszú ősz lesz

kisfarsang kezdete

a gazda megszenteli a vetőmagot

Szent Mihály napja

időjóslás: ritkaszemű eső, csapadékos időszak

2. Gyűjtsél néhány mondókát szeptemberrel kapcsolatban:

Október **Mindszent hava**

Október 4. Assisi Szent Ferenc napja

A ferences rend megalapítója.

A szegénységet, alázatosságot, irgalmasságot hirdette.

A szüret kezdete.

Október 26. Dömötör napja

A keleti egyház vértanúhalált halt szentje.

Juhászújévnék is mondták:

- sok helyen ekkor számoltak el a juhászok a gazdákkal.
- meghosszabbították, vagy megszüntették a szolgálatot,
- állatvásárokat, multságokat rendeztek,

Szüret:

- Munka:
 - a parasztgazdaságban: kölcsönös társas munka (kaláka)
 - városi szőlő gazdaságban: bérmunka,
 - földesuraknál: robotmunka.
- Szokások a szőlőszedés végén:
 - uraság megkötözése,
 - szüreti koszorú készítése,
 - koszorúvivők leöntése vízzel,
 - uraság köszöntése,
 - legjobb szedők megajándékozása,
 - szüreti multságok, felvonulások,

Kukoricafosztó (tengerihántó)

Őszi társas munka.

Tollfosztó rendezése:

- meghívás szerint,
- a kapura tett zöldág jelzi, hol rendezik,
- végén (közben) táncmultság.
- dramatikus játékokkal szórakoztatták a fosztókat (állatalakoskodók, részeg asszony-ember utánzás,)

Feladatok:

1. Írjátok le a szüret mozzanatait (szedők, puttonyosok, pallérok), ill. a szőlő feldolgozását, vagy egy szüreti mulatságot (felvonulás, bál,)

2. Keressél őszi, ill. szüreti dalokat (legalább ötöt), s énekeljétek el együtt azokat:

-
-

November

Szent András hava

November 1. Mindenszentek napja

November 2. Halottak napja

Mindkét napon a halottakra emlékezünk.

Az első napon azokra a szentekre, akikről a naptár név szerint nem emlékezik meg. A katolikus egyház szerint ezen a napon az élő és elhalt hívek titokzatos közösséget alkotnak. A 20. században a halottak napja előestéjének tartják.

Azt a hetet, amelybe a halottak napja esik, halottak hetének nevezik. Ilyenkor az a szokás, hogy a halottak emlékezetére megtisztítják a sírokat, virágokkal díszítik, gyertyák gyújtanak. Úgy tartják, hogy a halottak hazalátogatnak, ezért számukra is megterítenek, kenyeret, sót, vizet tesznek az asztalra.

Mindenszentek napján van, ahol üres kalácsot sütöttek, amit a koldusoknak adtak. Máshol a halottak napján vendégelik meg a szegényeket.

Halottak napján munkatilalom volt. nehogy megzavarják a halottak nyugalmát.

November 11. Márton napja

Szent Márton a középkor legnépszerűbb szentje.

- Ezen a napon a pásztorok vesszőt adtak a gazdáknak (Szent Márton vesszeje) - ahány ága volt, annyit malacozott a disznó. A gazdák a disznóól tetejére tűzték a dögvész ellen. A kedvességért „rétespénzt”, vagy „bélesadót” fizetettek.
- Országszerte lakomákat rendeztek, hogy egész évben bőven ehessenek. Fő éték a liba:
 - a tömött libát már le lehetett vágni,
 - a legenda szerint a libák óljába bújt a püspökké választása elől, de a libák gágogása elárulta.
 - mondás: „Aki Márton napon libát nem eszik, egész éven át éheznek.”
- Erre a napra megforrt az újbor. A bornak Márton a bírāja, azaz ilyenkor már iható.

- Időjóslás:
 - libacsontból:
 - liba csontja fehér és hosszú – havas lesz a tél,
 - ha barna és rövid – akkor sáros,
 - aznapi időből:
 - ha Márton fehér lovon jön – enyhe a tél,
 - ha barnán - kemény tél várható,
 - a kalendárium szerint:
 - „Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál”
- Munkatilalmak:
 - nem szabad mosni, teregetni – elpusztul a jószág,
- Sok helyen bálakat rendeztek.

November 19. Erzsébet napja

Árpádházi Szent Erzsébet a katolikus egyház egyik legtiszteltebb női szentje. A legenda szerint a szegényeknek vitt alamizsna rózsává változott a kötényében, amikor atyja, II. András kérdőre vonta. Egyik legkedveltebb névünnepe.

November 25. Katalin napja

Szent Katalin a 4. században élt az egyiptomi Alexandriában. Keresztény hitéért halt mártírhalált.

- Védőszentje lett:
 - látomása miatt (megjelent Jézus és eljegyezte) - a házasságra vágyó leányoknak,
 - okossága miatt - egyetemeknek, tudósoknak, diákoknak
 - vértanúságának eszköze, a kerék miatt – fuvarosoknak, kerékgyártóknak, bognároknak, molnároknak, fazekasoknak

- Férjjeslő hiedelmek, praktikák:
 - vízbe tett gyümölcság kizöldül karácsonyig – hamarosan férjhez megy a lány,
 - az ágakra fiúneveket írtak – amelyik leghamarabb kizöldül, olyan nevű lesz a férje,
 - a fiúk leányinget tettek a párnájuk alá, hogy megálmodják a kedvesük nevét,
- Dologtiltó nap
- Időjárás jóslás:
 - „Ha Katalin kopog, akkor karácsony locsog, ha Katalin locsog, akkor karácsony kopog.”
- Ezután (advent közeledte miatt) már nem tartottak lakodalmat – vége a kisleányoknak.

November 30. András napja

Szent András apostol a keleti egyház védőszentje.

Átlósan ácsolt kereszten halt mártírhalált – andráskereszt

- Házasságjeslő, varázsló nap:
 - a lányok a párnájuk alá férfi ruhaneműt rejtettek:
 - „Aki böjtöl András napján, vőlegényt lát iccakáján.”
 - zsúpfedeles házak eresztét megrázták, s ha a lehulló mag
 - búzamazag – jó módú legény veszi feleségül,
 - rozsmag – szegény legény lesz a férje,
 - pondró hullik – következő évben terhes lesz,
 - a fonóban:
 - ólomöntéssel – az öntvény alakjából a jövőbeli foglalkozására következtettek,
 - gombóc főzéssel – a gombócokba egy-egy férfinév rejtett, s amelyik elsőnek jött fel a víz tetejére, az lett a férj neve,

Disznótor

Szent András napjától (a hideg idő beálltával) kezdődtek a disznótorok, s a farsang végéig tartottak.

Jeles alkalom az adománygyűjtéshez, köszöntésre, alakoskodó játékok bemutatására.

- A vacsora alatt jártak a kántálók:
 - többnyire gyerekek (de legények, fiatal férfiak, néhol lányok is)
 - tréfás köszöntőket énekeltek vagy mondtak,
 - adományokat, hurkát, kolbászt gyűjtöttek,

- szokás a disznótori maskarázás:
 - felismerhetetlenségig elmaszkírozták magukat,
 - az egyik szóval tartja a háziakat, a többiek elcsennek az ételekből,
 - sokszor némajáték jellemezte,
 - a jelenetekre sokszor felkészültek, de sokszor rögtönöztek,
 - az alakoskodás menete:
 - a kísérő köszöntött be a házba, bejelentette a vándorokat, s engedélyt kért a bemenetelre,
 - az engedély megadása után nagy lármával mentek be,
 - népszerű jelmezek: kisasszony, úri fiú, magyar menyecske, legény...
 - rongyból álarcot készítettek, szemnek nyílást készítettek, orrot varrtak rá.
 - a végén táncrea perdültek.

Fonó:

A női társas munka legfontosabb alkalma.

Többnyire az őszi betakarítástól a farsang végéig tart.

- Szakaszai:
 - Betakarítástól - Katalin napig: énekeltek, táncoltak.
 - A kezdőnap vidékenként változó:
 - egy jeles ünnephez kötődött:
 - pl. Szent Mihály nap, Imre napi búcsú (nov.5.),
 - bizonyos munkához kapcsolódott:
 - kukoricaszedés befejezése,
 - Adventtől – karácsonyig: csendesebb időszak,
 - Farsang idején éri el a csúcspontját:
 - (többszereplős dramatikus játékok)

- Voltak tilalmas napok – nem lehetett fonni:
 - Luca nap (dec.13.) – befonák a tyúkok fenekét,
 - Borbála nap (dec.4.) – Borbála bedobná az orsót az ablakon
 - tiltották szombaton is a fonást,

- Eszközei:
 - guzsaly (övguzsaly, rúdguzsaly, talpas és székes g.)
 - szösz a guzsaly tetejére kötve, erről eresztik és sodorják nyálazva a szálat,
 - orsó – erre tekerik jobb kézzel a szálat.
 - motolla – a kész fonalat erre tekerték fel,
 - 18. sz. végétől kerek guzsaly, azaz rokka,

- Fonók fajtái:
 - korcsoportok szerint:
 - asszonyfonó,
 - lányfonó,
 - asszony- és lányfonó
 - helyszín szerint:
 - közösen bérelt hely,
 - mindig más házában fontak,
 - munka jellege szerint:
 - mindenki a háziasszony fonalat fonta,
 - mindenki a sajátját fonta,

- A fonóba járás kötelező volt, a legények ellenőrizték:
 - a lányok munkáját:
kulcspróba: kinek hullott ki utoljára a szöszbe eldugott kulcs,
 - mindenki megjelent-e:
az elmaradókat kikolompolták, talicskán elhúzták a fonóba,

- Ülésrend:
 - a fal mellett ültek az új fiatalok,
 - a szélen ültek az ajtónyitogatók,
 - kitüntetett helyet kaptak a szorgalmasok és a mesélők,
 - ha legények is voltak, ők a kemence körül, vagy a lányok mellett foglaltak helyet,

- Házasság – és férjjósló eljárások:

- meggyújtott kenderkóc: 3 csepűbábú, középen a lánybábú, melyet meggyújtanak (amelyik fiúbábú nem gyulladt meg, az nem szereti a lányt.)

Közben párosító dalokat énekelnek.

1. Fonjunk, fonjunk, fondogáljunk

ss ss / ss ss/

Maj' mindjá' hazamegyünk,

d' tl / ts ss /

Maj' mindjá' lefeküszünk,

l fr /mddd/

Maj' mindjá' elaluszunk.

f mr/mddd//

2. Kabarc Annus kevé' leán,

Nem akar hazamennyi,

Nem akar lefekünnyi,

Nem akar elalunnyi.

3. Itten gyün a Kovács Nándor,

Maj' hazahajtja ötet,

Maj' lefektetyi ötet,

Maj' elalítja ötet.

- A téli szórakozás és játékok fő színtere:

- mesemondás,
- balladák, históriás énekek, dalok előadása,
- találós kérdések,
- játékok:
 - testedző játékok: utánozták a munkamozdulatokat
 - (kendertörés, tilolás, motollázás, köszörülés, diótörés...)
 - ügyességi próbák: fonóverseny
 - utánzó játékok:pl. vonatkozás
 - egymás mögött terpeszben ültek, jobbra-balra dőltek, s mondták: „megy a gőzös, megy a gőzös, ripeg, ropog a kereke...”
 - mérkőző játékok: csizmaszárazás, kalap leütő,
 - kitalálós, beugratós játékok: „csön csün gyűrű”
 - ue. kendővel, tányérral....
- társas élet:
 - a legények az ún. legényjáró napokon mentek a fonóba.
 - az ölelkezés, csók megengedett volt (az utcán nem)
 - közkedvelt udvarlás: orsó leverése: a leesett, vagy levert orsót csókkal kellett visszaváltani.

- ha nem volt csók, ezt megbosszulták: a fonalat lemotollázták, a szöszöt vizes vályúba dobták....

1. Virágos kenderem, mm l / ts r/
 kiázott a tóba, sf m / rd s,
 ha nem szeretsz babám, dd r /md l,
 mért jársz a fonóba. s,s, r /l,l, l,//

2. Elejtettem orsóm
 Nincs aki feladja,
 Bánatos szívemet
 ki megvigasztalja.

- legnépszerűbb párválasztó játékok:, Megy a kosár, Kútba estem...
- Fordulj bolha: egy legény leült egy székre és a többiekkel párbeszédet folytatott:

Fordulj bóha!
 Nem fordulok!
 Meddig?
 Míg X.Y. meg nem csókol.

A lánynak ha tetszett, ha nem, meg kellett csókolnia.

Tollfosztó

Az asszonyok, lányok társas munkája a téli időszakban.
 Bérelt, vagy meghívásra látogatott házaknál fosztottak.
 Több hétig is eltartott. Közös szórakozási alkalom is volt.
 Területenként változott a szokás:

- A Dunántúlon átvette a fonó szerepét,
- Bódva vidékén csak komoly udvarló mehetett,
- Palóc vidékén sokáig megmaradt, de hagyományaik nem voltak olyan színesek: énekeltek, beszélgetnek,
- Turán mákos kukoricával kínálták a segítőköt,
- van, ahol decembertől - februárig, van, ahol október végén, a mezei munkák befejeztével tartották.

- farsang végén sokszor tollas maszkurákat öltöztette: egy-egy asszony arcát bekenték szilvaízzel, majd befújták tollal,
- előfordult, hogy az asszonyok citerást fogadtak és reggelig mulattak.

Feladatok:

1. Kösd össze az összetartozókat:

Őszi betakarítástól – farsang végéig	Tollfosztó
Téli időszakban	disznótor
Szent András napjától – farsang végéig	fonó

2. Sorolj fel néhány dologtiltó napot augusztustól kezdve:

-
-
-

3. Hozzál egy receptet a liba elkészítésére!

4. Írjál le egy mozgásos játékot, amit szívesen játszol társaiddal zárt térben!

December Karácsony hava

Karácsonyi (téli) ünnepkör

Advent első napjától vízkeresztig tart.

Jeles napjai: Borbála (dec. 4.), Miklós (dec. 6.), Luca (dec.13.),
Ádám-Éva (dec. 24.), István nap (dec. 25.), János (dec. 27.), aprószentek
napja (dec. 28.), szilveszter (dec. 31.),
újév (jan. 1.), vízkereszt napja (jan. 6.).

Advent

Az egyházi év kezdete, a karácsonyi előkészület négyhetes időszaka.

Szent András napját (nov.30.) követő vasárnap előestéjével kezdődik.

A vallási előkészület:

- böjt (szerda és péntek, ill. szombaton húsétel mellőzése,
- hajnali misék (roráté) –

Ebben az időszakban nem tartottak lakodalmat, zajos mulatságot.

December 4. Borbála napja

Szent Borbála emlékűnepe. Keresztény hitéért halt mártírhalált.

A bányászok, a tüzérek, a várak és a hajadon lányok védőszentje.

- Jellemzők:

- női munkatilalmak:
 - nem szabad fonni – fonál kóccá válna,
 - nem szabad varrni – bevarrnák a tyúkok fenekét,
 - nem szabad söpörni – elsöpörnék a szerencsét,
- nem hoz szerencsét a női látogató,
- boszorkányok rontása miatt tilos kint hagyni ruhadarabot,

- Szokások:

- a fiúk jártak kotyolni: mondókájuk hasonló a lucázó, farsangoló, regölő szövegekhez,
- csiráztatják a búzát – karácsonyra kizöldülve jelzi a következő év termését,
- gyümölcságot tesznek vízbe – ha kizöldül, a lány férjhezmenetelére jósolnak.

December 6. Miklós nap

Szent Miklós püspök mind a keleti, mind a nyugati egyház kedvelt szentje. A pékek, gabonakereskedők, halászok, révészek, vízimolnárok, diákok, eladólányok, polgárvárosok, polgárok patrónusa.

- Névváltozat: Mikulás (Miklós szláv neve)
- Szokások:
 - mikulásjárás: Miklós püspök az ünnep előestéjén kíséretével felkeresi a gyerekes házakat, vizsgáztatja az apróságokat, s tudásuk, viselkedésük szerint jutalmazza, vagy bünteti őket,
 - a legények, sőt nős férfiak bekormozott arccal, kifordított bundában láncot csörgetve ijesztgették a gyerekeket és a nagyobb lányokat,
 - tréfás gyóntatás (középkori diákhagyomány)
 - a lányokat a fonóban, a gyerekeket a háznál gyóntatták
 - szereplők:
 - a püspök krumpli olvasóval, kezében bekormozott fakeresztel, a két ministránslegény, valamint a harangozó, kezében csengővel, rossz bögrével.
 - tréfás kérdéseket tesznek fel,
- Napjaink ajándékozási szokása a 20. század elején terjedt el városi hatásra.
- Időjárás mondás:
 - „Miklós megrázta a szakállát” – havazni kezdett,
 - Miklós napi időjárás mutatja a karácsonyt,

December 13. Luca napja

Szent Luca a keresztény hitéért halt vértanúhalált.

A szembetegségben, vakságban szenvedők, a bűnbánó utcanők és a varrónők patrónusa.

Jellemzők:

- A Gergely-féle naptárreform előtt ez volt a téli napforduló napja (az esztendő legrövidebb napja):
 - „Szent Lucának híres napja, a napot rövidre szabja.”
- Lucának kettős alakot tulajdonítottak:
 - Szent Lucával

- illetve egy boszorkányszerű, rontó nőalakkal azonosították (kísértetszerű jelenség, ezen a napon, ill. éjszakán kárt okozhattak az embereknek és állatoknak.
- Hiedelmek:
 - a boszorkányok rontása ellen fokhagymával védekeztek: keresztet rajzoltak az ól ajtajára, vagy megkenték az állatok fejét, az emberek lenyeltek néhány gerezdet,
 - a boszorkányok felismerésére készült az ún. lucaszéke: többféle fából, szeg nélkül kell elkészülnie karácsonyra, amikor az éjféλι misén ráállva meglátták a boszorkányokat, akik szarvakat viseltek a fejükön.
- Házasságjósłó eljárások:
 - szemétdombra állva hallgatóztak: ahonnan kutyaugatás, vagy kakaskukorékolás hallatszik, onnan jön a jövendőbeli,
 - cédulákra férfineveket írtak, amit gombócba tettek: amelyik gombóc hamarabb feljön a víz felszínére, az abban szereplő nevű férfi lesz a lány férje,
 - „lucacédulákra” férfineveket írtak, s minden nap Luca napjától karácsonyig elégettek egyet: amelyik cédula utoljára maradt, az lesz a jövendőbeli neve,
 - gallyakat tettek vízbe, hogy karácsonyig kizöldüljön, majd elvitték az éjféλι misére, s megérintették vele azt a legényt, akit magukhoz akartak kötni,
- Egyéb jóslások:
 - „lucapogácsa” készítése – akinek sütés közben a pogácsáján a toll megperzselődik, annak betegségét, vagy halálát jelezte,
 - „lucabúza” – a búzát kezdik csiráztatni, s ha karácsonyig kizöldül, jó termés lesz a következő évben,
 - „lucakalendárium” – Luca naptól karácsonyig eltelő 12 nap időjárásából jövendölnek a következő 12 hónap időjárására,
 - „hagymakalendárium” – 12 hagymalevélbe só t szórnak, s attól függően, hogy átnedvesedik-e, vagy sem, következtetnek az elkövetkező 12 hónap csapadékosságára,
 - tyúkokkal kapcsolatos termékenységvarázslás:

a gazdasszony ellopott a szomszédból egy tojást és egy marék szalmát, s betette a saját tyúkjai közé:

„A mi tyúkunk tojogáljon, a szomszédé kotkodáljon.”

- a gazdasszonynak sokat kell ülnie, vagy feküdni – a tyúkok jó ülősek legyenek,
 - abroncsból etették a tyúkokat – ne széledjenek szét,
 - figyeltek arra, hogy fiú, vagy férfi lépjen be először a házba, - szerencse lesz a tyúkok körül
(ha nő jött volna, a tyúkok nem tojnak, nem kotlanak)
- Munkatilalmak:
nem szabad fonni, varrni, sütni (Borbála naphoz hasonlóan)
 - Javasolt női munkák:
mindenfajta fejtő-, bontó munka (tollfosztás, bab fejtés) -
tyúkok könnyen tojjanak,

- Lucázás, kotyolás

Fiúgyermekek jártak lucázni, kotyolni.

Házról házra járva termékenységvarázsló énekeket, verseket mondtak:

- engedélyt kéretek a bejövetelre:
- ha megengedték, akkor énekeltek, szavaltak:

Luca, Luca, kitty-kotty, kitty-kotty s,dt,d / m d /m d ://

Galagonya kettő, három,

Száraskörtét várom, s,dt,d/ m d /

Ha nem adnak szalonnát, //: s,dt,d/mmd ://

levágom a gerendát,

Ha nem adnak hurkát, //:s,dt,d/ m d /

elviszem a Julcsát,

Jókívánságok:

Ennek a gazdának annyi disznója legyen: egyik ólból kifusson, a másikba befusson, a harmadikba is jusson!

Refr.. (ének első két sora)

Ennek az asszonynak annyi tojása legyen,

Mint az égen a csillag, mint a földön a kövecs.

Refr...

Ennek a lánynak akkora nyelve legyen, mint egy tepsi,

úgy forogjon, mint a nagypénteki kereplő,
Refr...

Doktor, patika éhen haljon!
A barmuk a zsírtól megfulladjon!
A gazdasszony sose lustálkodjon!
Refr...

- Az ének és mondóka után várták az ajándékokat

- Fehérleples alakoskodás

A Kisalföldön fehér lepelbe öltözött legények (esetleg gyerekek, lányok, asszonyok) keresték fel a házakat. Az arcukat belisztezték, vagy fehér tüllel elfedték. Lisztbe mártott tollseprűvel sepregettek, meszeltek (emberek arcát is- hogy kiütésük ne legyen).

- Luca napi tréfák

- a legények kicserélik a kapukat,
- a kocsikat szétszedve a tetőre viszik, s újra összeszerelik,
- Lucatököt készítettek – a tökön szemet, száját, orrot vágtak, s belülről gyertyával világítva a lányok ablakába tették, hogy megijedjenek a háziak,

December 21. Tamás napja

Hitetlen Tamás apostol tiszteletére:

Jézus pünkösd után külön megjelent nála: Szólás: „Szent Tamás szolgája vagyok, vagyis akkor hiszem, ha látom.”

- férjjósló praktikák,
- gyakran vágtak disznót:
- tamásháj – kelések gyógyítására,
- szózott vér – köszvényre,

Szentcsaládjárás (szálláskeresés)

Karácsony előtt kilenc napon át az egymáshoz közel lakók vitték egymáshoz a Szent Család képét, vagy szobrát. Együtt énekeltek, imádkoztak.

Ostyahordás

A tanító (kántortanító) az iskolás gyerekekkel (többnyire karácsony böjtjén, vagy néhány nappal előtte) minden családnak ostyát küldött. Az ostya a karácsonyi vacsora része volt, melyet mézzel, borssal, fokhagymával együtt ettek.

Ennek fejében a családok különböző terményeket küldtek a tanítónak: tojás, liszt, bab.. (esetleg pénz)

Ez a tanító járandóságához hozzátartozott.

Pásztorok karácsonyi vesszőhordása

A pásztorok november elejétől gyűjtötték a vesszőket (ahány ház volt a faluban)

December 24-én indultak házról házra, majd jókívánásokat mondtak a gazdáknak.

Ezután a gazdasszony kihúz egy vesszőt a csomóból, s megsuhintja a pásztort, hogy ne késsen soha, mindig friss legyen. Végül ajándékot adott neki: babot, pálinkát, pénzt...

Karácsonyi kántálás

Karácsony vigiliáján (előestéjén), vagy az advent idején jártak házról házra a karácsonyi énekesek.

- A szokás részei:
 - engedélykérés,
 - énekek - köszöntők,
 - adományok megköszönése
- Repertoár: vidékenként változó.
 - Ismertebb énekek:
 - Betlehem, betlehem a te határidban;
 - Mennyből jövök tihozzátok;
 - Mennyből az angyal;
 - Pásztorok keljünk fel:

Pásztorok keljünk fel, //: s md/r t, /d ://

Hamar induljunk el,

Betlehem városába,

Rongyos istállójába,

//: mfs1 / s f /m ://

Siessünk, ne késünk, d l / s /d l /s /
 Hogy még ezen éjjel odaérhessünk //: sl sf / mr mf/m r /d ://
 Mi Urunknak tiszteletet tehessünk.

- Kántálók korosztálya:
 - o gyerekek – délben
 - o fiatalok – délután,
 - o házasemberek – késő este.

Betlehemezés

Többszereplős dramatikus játék.

17-18.században főleg iskolások jártak.

Erdélyben felnőtt férfiak, legények játszották.

- Főbb kellékei:
 - o jászol, vagy templom alakú betlehem,
 - o a jászolban a Szent Család, angyalok, állatfigurák,
 - o bábtáncoltatás
- Szerkezete:
 - o beköszöntő,
 - o a betyár és Heródes jelenete (Alföldön)
 - o tréfálgozás az öreg pásztorral,
 - o adománygyűjtés

Karácsony

A keresztény egyház egyik legnagyobb ünnepe.

December 25-én ünneplik Jézus születését.

Ez a nap a téli napforduló, az ókori hitvilágban a Nap újjászületésének ünnepe.

A középkorban karácsonnyal kezdődött az esztendő.

December 24. karácsony vigiliája, Ádám-Éva napja

Karácsony vigiliája (böjtje), az advent utolsó napja.

- Paradicsomjáték, ill. Ádám-Éva játék - a bűnbeesés történetét mondja el dramatikus formában.

- szereplői:
Ádám és Éva, teremtő Isten, a kísértő Sátán, rendszerint az angyalok, néha Káin és Ábel
- előadók:
Ádám, Éva, kígyó, angyal – 8 10 éves lányok
többiek –
- Karácsonyi asztal:
 - ünnepi abrosz (később vetőabrosz, vagy sütőabrosz) – a termés bő legyen, a kenyér megkeljen,
 - asztalra, vagy alá gabona – a bőséget biztosították,
 - asztal alá szénát, vagy szalmát (utána az állatok alá) – a ház a betlehemi istállóhoz hasonló legyen
 - asztal alá gazdasági eszközök – hatékonyabbak legyenek,
- Karácsonyi ételek:
 - asztalra tették: szentelt ostya, mézbe mártott fokhagyma, dió, alma....- a család egészségét biztosítja,
 - böjt miatt szegényes, de bőséges étel:
bab, borsó, tök, mákostészta, hal, dió, – következő évben sok pénzünk lesz,
- Hiedelmek:
 - vízmerítés:
 - kút feldíszítése, ágas kúthoz kötözése – aki először eloldozza, a kút vizéből először merít, az ment férjhez legelőször,
 - éjféλι miséről hazamenet merítették az aranyos vizet, ebből ivott és mosakodott az egész család – a víz egészséget jelentett,
 - tűz különös ereje:
 - sok helyen fáklyákkal vonultak az éjféλι misére,
 - az égő gyertya kapcsolatban volt a házasságvarázslással,
- Karácsonyi életfa, termőág, karácsonyfa:
 - karácsonyi életfa, termőág
 - megújuló természet szimbóluma,
 - a termőágakat (rozmarin, nyárfa, kökény,) gerendára, vagy a szobasarkába akasztották, dióval, piros almával, pattogatott kukoricával, mézeskaláccsal díszítették,
 - a karácsonyfa
 - gyümölcscsel, süteménnyel, almával, dióval, gyertyákkal, különböző díszekkel ékesített örökzöld fa vagy ág.

- a karácsonyfa állítás protestáns, német eredetű szokás, először az arisztokrácia, városi polgárság, a falusi értelmiség, végül a parasztság körében terjedt el.
- Nálunk Brunswick Teréz, martonvásári grófnő állított karácsonyfát, majd terjedt tovább kelet felé
- karácsonyfadísz: alma, dió, sütemény, mézeskalács, ami a XIX. sz. végén alakult át üvegdísszé.
- karácsonyi ajándékozás: még újabb keletű régen csak a kántálók, betlehemezők... kaptak ajándékot
- adventi koszorú készítése feltehetően szintén német eredetű
 - rendszerint örökzöldből fonják,
 - ráhelyezett négy gyertya az adventi négy vasárnapi jelképezi, s advent első vasárnapján gyújtják meg az elsőt, utána levő vasárnapokon mindig eggyel többet

December 25. – karácsony napja

A család ünnepe.

Ezen a napon mindenki csak a templomba ment el.

- Munkatilalom jellemzi:
 - szemetet sem vitték ki – a szerencsét vinnék ki
 - előző nap odakészítették a takarmányt az állatoknak,
 - nem fésülködtek, főztek,
- Tilos volt a kölcsönkérés, kölcsönadás,

December 26. karácsony másodnapja, István napja

István az egyház első vértanúja, államalapítónk névadó szentje

Legkedveltebb névünnepe.

- István - napi névünnepe – nagyon elterjedt
- népi eredetű
- műköltői vagy félnépi alkotások,
- gyakran a deákos költészet stílusa tükröződik.
 - legismertebb énekek:
 - Serkenj fel kegyes nép,
 - Sok Szent István napokat (Sok Zsuzsanna változat)
 - Megjöttem én...

Megjöttem én jó estét, jó estét,
István köszöntésére,
István légy egészségben,
köszöntlek reménységben.

l,t,dr /m mr/m mr/
mfisl/ r rl,
rm l,t,/d dd/
mrdt,/ l, l,l,//

A mennyország piacán, piacán,
Ott szedik az ibolyát,
Abból kötnek bokkrétát,
Szent Istvánnak koronát.

Regölés

A regölés a legények és házasemberek termékenység-, bőség- és párokat összevarázsló, házról házra járó köszöntő szokása, a téli napforduló pogánykori emléke.

- a magyarság egyik legarchaikusabb népszokása,
 - fő időpontja dec. 26.,
 - néhol újévig is jártak a legények, elsősorban a lányos házakhoz,
 - a regös (énekmondó) a régi magyarok sámánjainak, varázslóinak egyik elnevezése lehetett
 - a szokás részei:
 - engedélykérés,
 - beköszöntő: Kelj fel gazda...
 - csodafiúról szóló ének: Amott kerekedik...
 - jókívánások: Adjon az Úristen...
 - párok összeregölése: Itt is vagyok
 - adománykérés: Szegen vagyok csatos erszény...
 - záradék: Becsiszegünk csoszogunk
- Állandó szövegrésze a refrén: Haj regő, régi törvény...

December 27. János napja

Szent János evangélista ünnepe.

Kedvelt névünnep.

Szokás a borszentelés – mágikus erőt tulajdonítottak neki.

Betegeket gyógyítottak vele.

Zendüljön fel János hangos énekekkel //:sd tdrd/ rr m fmr ://

Verseim elkezdem gyönyörű rendekkel

//:Verseim elkezdem gyönyörű rendekkel:// //:mrmddd/mrmddd ://

Valamennyi csillag az magas égen van,

Valamennyi fűszál e kerek földön van,

//:annyi áldásokkal áldja meg az Isten://

Adjon at Úristen erőt, egészséget,

holta után pedig örök dicsőséget,

//:vigye lelkét mennybe, örök dicsőségbe!://

December 28. Aprószentek napja

A Krisztusért mártírhalált halt betlehemi kisdedek emlékűnepe, azoké, akiket Heródes a gyermek Krisztus keresésekor megöletett.

- Vesszőzés – aprószententekelésnek, odoricsolásnak, subrikálásnak ...is nevezték.

A fiúgyermek megvesszőzésének szokását a betlehemi kisdedek szenvedéseire vetítik vissza, a lányokét pedig azzal magyarázzák, hogy betlehemben a fiúgyermekek haltak meg, ezért a lányoknak kell szenvedni.

- A vesszőzés szokásának magyarázata:
 - pogány termékenység- és egészségvarázslás,
 - a bibliai történettel függ össze,
- a vessző lehetett: termőág, hajló fűzfavessző, vagy korbács,
- a szokás leírása: a fiúgyermek, legények vagy pásztorok jártak vesszőzni, s szerencsekívánó, egészségvarázsló mondókák kíséretében gyengéden megcsapkodták a lányokat, asszonyokat, gyerekeket.
A legényeket borral kínálták, a megkorbácsolt lány pedig színes pántlikát kötött a korbácsra.
Van, ahol almát és diót kaptak jutalmul.

- Boricajárás

A hétfalusi csángók (Brassó környékén) táncos szokása.

Régen farsang idején, később aprószentek napjától kezdődően volt szokásban.

Szokás részei:

- boricatánc (egyes, kettes, hármas, török), melyet a táncvezető irányít,
- négy álarcos kuka tréfálkozása, mókázása, birkózása, majd egyikük halála, jelképes feldarabolása, elsíratása, majd újraélesztése.

December 31. Szilveszter

Szent Szilveszter pápa ünnepe, a polgári év utolsó napja, az újév vigiliája.

Este a templomokban óévi hálaadást tartanak.

Szilveszterkor és újévkor a szokások és hiedelmek célja az, hogy biztosítsa a következő esztendőre az emberek egészségét, szerencsáját, az állatállomány szaporodását és a termés bőségét.

A két nap szokásai és hiedelmei gyakran azonosak.

Szilveszteri szokások:

- fontos a zajkeltés (kongatás, kongózás, csergetés, pergőzés) - óesztendő elkergetése, gonoszok elűzése,
- gulyafordítás: állatok felébresztése, hogy a másikoldalukra forduljanak – ezzel biztosítják az állatok egészségét, szaporodását
- óév kiharangozása (újév énekkel köszöntése)
- éjjel gombócfőzéssel, ólomöntéssel tudakozódtak a lányok jövőbelijük neve és foglalkozása iránt,
- időjósolás:
„Északi szél hideg, a déli enyhe telet jósol.”
- köszöntők:
a fiúgyermek, legények óév estéjén, újév hajnalán jártak köszönteni: bőséges, jó egészséget, szerencsét kívántak a következő esztendőre, amiért jutalmat kaptak.

Az esteli harangszónak gilingalángója	//:sfmf/sfmf/sfmr/d d ://
Hirdetgeti, hogy az évnek itt a fordulója.	
Azért friss jó egészséget,	//: ss ss /ss ss ://
bort, búzát és békességet,	
Adjon Isten bőven, az újesztendőben.	sfmr/d s /sfmr/d d //

- harsogtatás:
a fiúgyermek óesztendő délutánján indulnak el 2 – 6 fős csoportokban (ált. 10-18 éves korukig)
szereplők:
 - o pap: a ház előtt mondja el Szent Szilveszter történetét, majd jót kíván a ház lakóinak, engedélyt kér a bemenetelre, majd együtt énekelnek
 - o többiek (harsogtatás további szereplői) minden versszak végén ostorral pattogatnak, majd a házban együtt énekelnek a pappal
- kecskemaszkos játék:
Szilveszter estétől újév reggeléig járnak a kecskével:
a kecskét eladásra kínálják, táncra bíztatják, majd tánc közben összeesik, de furulyaszóra ismét feléled.
- hejgetés (urálás):

a moldvai legények óévbúcsúztató, köszöntő, bőségvarázsló, adománykérő szokása. A „hejgető” a búza élettörténetét mondja el a mag elvetésétől a kenyérsütésig, majd jókívánásokat mondtak a háziaknak.

Feladat:

Válassz ki egy karácsonyi szokást, s részletesen számoljál be róla!

Január Boldogasszony hava

Január 1. – Újév

Január 1. a polgári év kezdete.

A Gergely-féle naptárreform (1582) óta vált általánossá.

Hazánkban azelőtt dec. 25-től számították az újévet.

Az e naphoz fűződő szokások a gazdasági élet, a háztartás, a család és az egyén szerencsését kívánta megalapozni jóslással, varázslással, mágikus praktikákkal:

- újévkor az első nap szerencsésével az egész esztendő sikerét igyekeztek biztosítani.
- sokféle tiltás fűződik ehhez a naphoz.
Pl. nem szabad kiadni semmit a lakásból, mert akkor egész éven át minden kimegy onnan.
- alkalmas idő volt a férj és időjárás jósláshoz,
- szokás volt kora reggel kútnál mosakodni, hogy egész évben frissek legyenek,
- a jósló, varázsló eljárások fontos része a táplálkozás:
Pl. csirkehúst tilos enni, mert elkaparja, hátrakaparja a szerencsét
disznóhúst kell enni, mert előtúrja a szerencsét,
előnybe részesítették az apró terményeket (lencse, rizs, köles), mert az
pénzbőséget jelent

A fiúk-férfiak házról-házra jártak jókívánást kívánni, s adományt gyűjteni.

A hajnali harangszónak gilingalangója //:sfmf / sfmf / sfmr/ d d ://

Hirdetgeti, hogy az évnek itt a fordulója.

Azért friss jó egészséget, //: ssss / ssss ://

bort, búzát és békességet

Adjon Isten bőven, az új esztendőben.

sfmr / d s / sfmr / d d //

Január 6. – Vízkereszt, vagy három királyok napja

Egy keresztény ünnep, amelyet általában január 6-án ünnepelnek.

A nyugati kereszténység minden évben ekkor emlékezik meg a (pogány) napkeleti bölcsekről. A hagyomány szerint a nevük: Gáspár, Menyhért és Boldizsár. Egyes források szerint ők Noé fiának (Sém, Kám és Jáfet) leszármazottai és így az akkor ismert földrészek (Európa, Ázsia, Afrika) képviselői.

A háromkirályjárás a bibliai bölcseket megszemélyesítő alakoskodók szokása. Általában vízkeresztkor, de karácsonykor, ill. újév és vízkereszt között is jártak.

A keleti keresztény egyházak Jézusnak a megkeresztelkedését celebrálják (ünneplik) ezen a napon. Jézust Keresztelő Szent János keresztelte meg a Jordán folyóban.

(Az ónaptárat használó keleti keresztény egyházak a Gergely-naptár szerinti január 19-én tartják, mivel a Julianus-naptár jelenleg 13 nap késésben van a Gergely-naptárhoz képest.)

Ezen a napon végzik a vízszentelést a templomban, majd ezzel a vízzel megöntözték a ház földjét, a szoba belsejét, a gazdasági épületeket.

A szentelt víznek mágikus ereje, gyógyító, gonoszűző, rontást megelőző szerepe volt.

Ez a nap a farsang kezdete.

Vízkereszt utáni második vasárnap

Ezen a napon imádkozással, énekléssel, majd evés-ivással emlékeznek meg Jézus első csodatételéről: a kánai menyegzőn a vizet borrá változtatta.

Van, ahol eljátszották a kánai menyegzőt.

Szereplők: Jézus, Mária, Magdolna, Zsuzsánna (menyasszony), Simeon (vőlegény), és a tizenkét apostol.

Névnapokhoz tartozó jóslások, szokások

Január 18. Piroska nap:

„Ha Piroska napján fagy, negyven napig el nem hagy.”

Január 22. Vince napja:

A szőlőtermelők szerint szép napos idő esetén jó, ellenkező esetben rossz bortermést jósltak.

Január 25. Pál napja:

A Jézust üldöző Saul ezen a napon tért meg és Pál apostol lett belőle.

Ezt nevezik pálfordulásnak.

Feladat: Írjatok le legalább két újévi köszöntő szöveget!

Február Böjtelő hava

Febr. 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony napja

Szűz Mária negyven nappal Jézus születése után bemutatta a jeruzsálemi templomban a gyermekét.

Szűz Mária tisztulására emlékezünk ezen a napon.

A keresztények gyertyákkal a kezükben dicsőítő énekeket és zsoltárokat énekelve körmenetet tartottak. A szentelt gyertya Krisztus jelképe, ami megvéd minden bajtól.

Febr. 3. Balázs napja

Szent Balázs püspök már a 6. században mindenfajta torokbetegség gyógyítójának tartották.

A balázsjárás az iskoláskorú gyermekek házról házra járó, adománygyűjtő, iskolába toborzó, köszöntő szokása:

a gyerekek beköszönése után a szobában énekeltek, amiért tojást, szalonnát, pénzt kaptak.

Emlékezzünk Szent Balázsra dt,l,sz./dt,l,sz./dd rr/ m m/
mert ma vagyon napja

Az Úr Jézus akaratát dt,l,sz./ dt,l,sz./dd rr /d d /
általunk mutatja.

Örömet e háznak, asszonynak urának mrmf/ m r / mrmf/ m r/
Hogy hirdessük és említsük dt,l,sz./dt, l,sz./dd rr / d d//

nékünk parancsolja.

Febr. 6. Dorottya napja

„Ha Dorottya szorítja, Julianna tágítja.”

Ha Dorottya napján fagy, akkor Julianna napjára (febr.16.) megenyhül az idő.

Febr. 14. Bálint napja – termésjóslás

Hideg, száraz idő esetén jó termést reméltek.

Facsemetét szívesen ültettek ezen a napon.

Február 16. Julianna napja – ókeresztény vértanú

Sokszor esett a hó – Julianna kitette a dunnáját és az kiszakadt.

Dorottya napi időjóslás ellentéte:

„Ha Dorottya locsog, akkor Julianna kopog”

Február 19. Zsuzsanna napja – ótestamentumi nőalak

Hamis vád alapján házasságtöréssel gyanúsították.

Ezen a napon várták a pacsirta megszólalását, ami a tavasz közeledését jelezte.

Széken gyűjtött névnapköszöntő:

Sok Zsuzsanna napokat vígan megélhess, //:ldmm/fim ri/ mmrid/ t, ://

Napjaidat számlálni ne légyen terhes,

Az ég harmatja szívedet újítsa, d r / m dl / dd t, /mfi m/

Áldások árja házad elborítsa. d r / m dl,/ dt, l,t/dt, l,//

Tenéked minden öröm holtig adassék,
amellett semmi bánat ne barátkozzék.
Légyen éltednek virága mind kinyílt,
szíved ne szenvedjen semmi sebes nyílt.

Február 24. Mátyás napja – időjóslás

Ha Mátyás jeget talál, akkor töri, ha nem talál, akkor csinál.

A halászkok az e napon fogott halat az egész évi szerencsés halászat előjelének tekintették.

Farsang

Évenként ismétlődő, rövidebb, hosszabb ideig tartó időszak.

Vízkeresztől a húsvétot megelőző 40 napos nagyböjt kezdetéig, hamvazó-szerdáig tart.

- A tavaszvárás ősi örömmünnepe,
- Evés, ivás, lakodalmak, disznótorok, jelmezes felvonulások jellemzik,
- A farsang három utolsó napja: farsangvasárnap, farsanghétfő és húshagyókedd, ekkor táncmulatságokat rendeztek (nemcsak a legények, hanem a házas emberek, céhek, ipartestületek, asszonyok is.)
- előtte van a zabáló csütörtök, kövércsütörtök, akkor kezdték a farsangi ételek készítését,
- a böjt kezdetének elnevezései hamvazó- v. böjtfogadó szerda,
- utána levő csütörtökön (csonkacsütörtök) még el lehetett fogyasztani a maradékot. Jellegzetes étele a fánk, melynek mágikus erőt tulajdonítottak. Általában a sok étel fogyasztásától a következő év bőségét remélték.
- maszkos alakoskodások, dramatikus játékok
- Udvarlás, párválasztás és a lakodalmak ideje: vénlány, vénlegény csúfolás figyelmeztetésül, hogy igyekezzenek.

Farsang három napjába	mmmm/ mm 1 /
Nem vittél el a táncba.	ss fim / rr m /
Ha nem vittél a táncba	mm rm / l,t, d /
Nem önthetsz meg húsvétra.	mm rm / l,l, 1, //

Elmúlt farsang, itt hagyott.
 A lányoknak bút hagyott.
 De én nékem nem hagyott,
 Mert én mindig víg vagyok.

Feladatok:

1. Rakd sorrendbe, s írd le egymás után az alábbi napokat!

Húshagyókedd, vízkereszt, farsanghétfő, farsangvasárnap, hamvazószerda

.....

.....

2. Párosítsd össze az alábbi meghatározásokat a napokkal!

Farsangvasárnap	a bálók fő ideje
Húshagyókedd	a zenészekről elveszik a vonót
Vízkereszt	a farsang kezdő napja
Hamvazószerda	asszonyfarsangot is tarthatnak ekkor
Farsanghétfő	a böjtot ekkor egy napra félbeszakítják
Torkos csütörtök	a böjt első napja

Március Böjtmás hava

Március 12. Gergely napja

A gergelyjárás az iskolás gyerekek köszöntő, adománygyűjtő, eredetileg többszereplős, színjátékszerű játéka.

A nap ünneplését IV. Gergely pápa rendelte el elődje, I. Gergely pápa, az iskolák alapítójának, a gregorián éneklés megteremtőjének tiszteletére.

A középkorban a gyerekek kéregetéssel alapozták meg a tanulás feltételeit. Később ez a funkció az iskolába hívogatással bővült.

1.Szent Gergely doktornak	l,l,l,l, /t, sz, /
Híres tanítónknak az ő napján	dddd /r m /rd t, /l, /
Régi szokás szerint,	
menjünk Isten szerint iskolába.	mmmm /m d /

mm rd / r m / rd t, / l, //

2. Adjak szalonnát

Omne dignum leverendum laude

Hadd csináljunk rántottát

Tótusz kápusz demizérum fórum
domine

l, l,l, /l,t, sz, /

ddmm/rr dt, / l,l, l, /

l,l, l,l /l,t, sz, /

ddmm /rr dd / t,t, l,l, / l, //

3. Adjak kolbászt

Omne dignum leverendum laude

Hadd fonjuk be padlást

Tótusz kápusz ...

4. Adjak kakast

Omne dignum..

Hadd kaparjon két garast

Tótusz kápusz ..

5. Adjak leánykát

Omne dignum leverendum laude

Hadd söpörje iskolát

Tótusz kápusz ...

6. S az Isten áldása

És szent áldomása házatokon

Maradjon mindvégig,

Világ végeztéig jószágtokon.

Március 18. Sándor napja

Kedvelt névünnep.

A zab, az árpa és a fehér bab vetőnapjának tartották.

időjóslás:

„Sándor, József, Benedek,
zsákban hozzák a meleget.”

Március 19. József napja

A gyermek Jézus gondviselőjének, a názáreti ácsnak, Józsefnek az ünnepe.

A tavasz első napjának ünnepe.

A madarak megszólalnak ezen a napon.

A méhek kieresztésének megszabott ideje.

Időjárás, termés- és haláljóslás:

- ha szivárvány látható és széles sárga sáv: jó búzatermés

széles piros sáv: bő bortermés

- rossz idő: sok halott abban az évben,
- amilyen az idő József napkor, olyan lesz Péter Pálkor

Március 20. Benedek napja

A bencés rendet alapító Szent Benedek ünnepe.

Zsír, fokhagymát, hagymát szenteltek- gyógyító erő.

Ha ezen a napon dörög az ég, nyáron szárazság lesz.

Március 25. – Gyümölcsoltó Boldogasszony napja

E naphoz kötik az Angyali üdvözetet, Jézus Szentlélektől való fogantatásának napját.

Ez a nap alkalmas a fák oltására, szemzésére.

Feladatok:

1. Kösd össze az összetartozókat!

tanítók jövedelem kiegészítése

az iskolák pártfogója

március 12.

Balázs

a torokfájás gyógyítása

február 3.

Gergely

a diákság pártfogója

adománygyűjtés

diáktoborzás

2. Keressél névhez köthető időjósító rigmusokat! Írj le legalább kettőt:

Április Szent György hava

Április 1. – egymás ugratása

„Április bolondja, május szamara.”

Április 24. Szent György napja

Sárkányölő Szent György ünnepe. Az igazi tavasz kezdete.

- E napon hajtják ki a pásztorok az állatokat különböző praktikákkal, hogy az állatok egészségét, szaporaságát, tejhozamát előidézzék,
- pásztorszokás a juhbemérés Kalotaszegen,
- ezen a napon szerződtek a pásztorokat, béreseket,
- szokás a Szent-György napi kilövés, amikor a lányokat és legényeket összepárosítják, ill. a legények a lányok és asszonyokat hibáit kiénekeltek „kilőtték”,
- varázslásra alkalmas idő:
 - o harmatszedés – tejhaszon érdekében,
 - o zöld ágakkal, füstöléssel, fokhagymával védekezés a boszorkányok ellen,
 - o gyíkfogással megelőzhető a torokgyík (megkenték vele a torkukat)
- ilyenkor vetették a kukoricát, babot, uborkát.
- időjárásjóslás:
 - o megszólalnak a békák - korai tavasz, nyár,
 - o Szent György nap előtti mennydörgés – bő termés,

naphivogató:

Süss föl nap, Szent György nap,	//: s l / s ://
Kertek alatt a kisbárány	sl sf /mr mf /
majd meg fagy	m r / d //

Április 25. Márk napja – Márk evangélista ünnepe.

- Szokás a búzaszentelés.
(Az imakönyvbe tett búzaszálnak gonoszúzó ereje van).
- jellemző az időjárás- és termésjóslás

- A mák vetésére alkalmas időpont.
- „Ha megszólal a pacsirta, a béka, jó termést várhatsz, ellenben, ha hallgat a fülemüle, akkor változékony lesz a tavasz.”

Nagyböjt

A húsvéti előkészület ideje, böjtöléssel.

1091-től Orbán pápa iktatta törvénybe a 40 napos böjtöt, amely hamvazószerdától húsvétvasárnapig tart.

Az első napon (hamvazószerda) a pap a templomban mise után az elmúlt évi szentelt barka hamuját megszenteli, majd ezzel keresztet rajzol a hívek homlokára. (A hamuszórás a bűnbánat ősi jelképe, gyógyító erőt tulajdonítanak neki.)

Böjt idején tilos volt a lakodalom, bál, minden zenés multság. A hívő katolikusok húst, zsíros ételt nem ettek. Sokáig tejet és tojást sem fogyaszthattak. Voltak, akik naponta egyszer ettek.

A XX. század elejétől az egyház csak hamvazószerdát, a pénteki napokat, ill. nagypéntektől nagyszombat délig írta elő a szigorú böjtöt.

Jellegzetes étel volt a cibereleves. ill. kenyeret, halat, száraz növényi eledeleket ettek.

Böjt alatt gyóntak, áldoztak, a haragosok kibékültek.

A lányok, menyecskék egyszerűbb, sötétebb ruhákban jártak.

A fiatalok a böjti vasárnapokon énekszóra karikáztak, párválasztó játékokat, kapuzókat játszottak, végigvonultak a falun.

Virágvasárnap

Jézus Jeruzsálembe való bevonulásának emlékűnepe a húsvét előtti vasárnap. Ezen a napon szenteli meg a pap a barkát, amit felhasználtak rontás ellen, gyógyításra. villámlás ellen.

Virágvasárnapon a lányok szokása a villózás, a kiszehajtás.

A kiszebábú (kiszice, kiszőce, banya) egy menyecskének öltöztetett szalmabáb, mely a telet, böjtöt, betegséget személyesítette meg. A lányok énekszóval vitték végig a falun, majd a patakhoz érve levetköztették, s vagy elégették, vagy bedobták a patakba.

Haj ki kische ki kische, sfmd/ sl s
 gyüjj be sódar gömböke, slsf / mr d
 kelenyei lányok, piros tulipánok, //:sfmf / s s:// 3x
 földemesi lányok fekete cigányok. sfmr / d d

Zoborvidéken a kiszehajtás után a lányok feldíszített, villőnek nevezett fűzfaágakkal sorra járták a házakat.

Kice - vice, villő d d / r r / r (mr)d /
 Majd kivisszük kice-vicét villő //:d d / r r / d d / r r / r (mr)://
 Majd hozzuk a zöld ágat villő.

Az énekük végén a gazdasszony letört egy kis gallyat, s megveregette vele a lányokat, miközben mondta:

„Mind menjetek férjhez!”

Máshol tojást kaptak ajándékba.

Nagyhét

A nagyböjt utolsó hete (virágvasárnaptól húsvétvasárnapig)

Jeles napjai:

- **nagycsütörtök:** megszűnik a harangozás.
 Szólás: „a harangok Rómába mentek”.
 - a gyerekek kerepeléssel hívták az embereket a szertartásra (gonoszűző zajkeltés nyomai)
 - lábmosás szokása (magas rangú egyházi méltóságok, királyok mosták meg 12 szegény sorsú ember lábát), hogy alázatra nevelje a hatalmasságokat,
 - zöldcsütörtöknek is nevezték, ilyenkor a jó termés reményében spenótot, fiatal csalánt főztek.
- **nagypéntek:** Jézus kereszthalálának emléknapja.
 - körmenetek, passiójátékok a szenvedéstörténet felidézésére,
 - babonáságból:
 - tiltották az állattartással, földműveléssel kapcsolatos munkákat,
 - nem szítottak tüzet, nem sütöttek kenyeret – kővé válna,
 - nem mostak, mert a ruha viselőjébe villám csapna.
 - a víznek betegségelhárító, tisztító, termékenységvarázsló erőt tulajdonítottak.
- **nagyszombat:** a tavasz megújhodása, a környezet megtisztítása
 - ezen a napon ér véget a 40 napos böjt,

- tűzszentelés: a templomban az elmúlt évi megszentelt barkára tüzet csiholnak, s ennél gyújtják meg a gyertyát (feltámadó Krisztus jelképét).
- feltámadási körmenet (régábban vasárnap hajnalban)

Húsvétvasárnap

Mozgóünnep, a tavaszi napéjegyenlőséget (márc. 21.) követő holdtölte utáni első vasárnap (március 22 – április 25 között).

A kereszténység egyik legnagyobb ünnepe, e napon ünneplik Krisztus feltámadását:

- babonák:
 - víz jelentősége: aki hamarabb meríti, szerencsés lesz
 - piros tojás a mosdóvízben: jó egészség
 - munkatilalom: nem sepertek, főztek, varrtak
- a böjti tilalom után már ismét lehetett táncolni, bálakat rendezni
- ételszentelés: a húsvéti sonkát, bárányt, kalácsot, tojást, a bort szentelni vitték a templomba (a mértéktelen evés ellen)
 - a bárány Krisztust jelképezi
 - a tojás az újjászületés jelképe,
 - a sonka a parasztelek gazdasági és kultikus rendje következtében vált jellegzetes étellé.

A megszentelt ételek maradékát mágikus célokra használták:

- sonka csontja a gyümölcsfán – sok termés,
- kalács morzsája a tyúkoknak – többet tojnak,
- ételmaradék a tűzbe – a túlvilágon levőknek.
- Jézuskeresés, határjárás:
 - nagyszombatról vasárnapra virradó éjszakán Krisztus szobrának elrejtése, megkeresése, visszavivése a templomba.
 - tavaszi vetések mágikus védelme, határjelek megújítása, források megtisztítása
- Zöldágjárás – a természet megújulását jelképezi.
Húsvétvasárnap és más tavaszi vasárnapokon elsősorban a lányok zöldágakkal vonulnak, bújócskáznak.

- Kakaslövés – fiatal fiúk vettek néhány kakast, majd tréfás szöveggel elbúcsúztatták. A dramatikus játék után a táblára rajzolt életnagyságú kakasra lőttek. Az győzött, aki eltalálta a közepét. Este a kakasokból készült ételt együtt elfogyasztották. A győztes ült a főhelyre.

Húsvéthétfő – vízbevető, vízbehányó hétfő

- Locsolás: a víz tisztító erejében bíztak. Régen a kúthoz vitték a lányokat, s egész vödör vízzel öntötték le.

Eredete:

- utal a keresztelezésre,
 - Jézus feltámadását hirdető jeruzsálemi asszonyokat locsolással akarták a zsidók elhallgattatni,
 - a Jézus sírját őrző katonák vízzel öntötték le a feltámadás híret vivő asszonyokat.
- Vesszőzés: a fiúk vesszőből font korbáccsal (siba) megcsapkodták a lányokat, s mondták:

„Keléses ne légy,
Bolhásos ne légy,
Eszteendőre még frissebb légy!”

A locsolás és vesszőzés jutalma a piros vagy hímes tojás.

A tojás a termékenység szimbóluma.

Az utóbbi időben a tojást hozó nyúl hagyománya (német hatás) szintén a termékenységre utal.

Fehérvasárnap vagy mátkáló vasárnap

A húsvétot követő vasárnap a húsvéti ünnepek kör zárónapja.

Jellegzetes szokás a mátkálás, komálás – a fiatalok (főleg a lányok) szertartásos barátságkötése, amit tojás- vagy komatál (sütemény, gyümölcs, bor) cserével pecsételtek meg

Van, ahol a nagyobb lányok kisebbekkel küldték:

Komatálat hoztam, be is aranyoztam. //: sfmf / s d ://

Koma küldte komának, ha nem fogja magának, //: sfmf / ss d ://

Visszaviszem azon az úton,
amelyiken hoztam

sfmf / sss sm /

sfmr / d d //

Van, hogy a nagylány maga vitte, s mondta:

Mátka, mátká, mátkázzunk,
Holnap délre komázzunk,
Ha éljünk, ha haljunk,
Mindég mátkák maradjunk!

Feladatok:

1. Írd le helyes időbeli sorrendben a húsvéti ünnepek eseményeit!

virágvasárnap, fehérvasárnap, nagyböjt, húsvéthétfő, nagypéntek, húsvét
vasárnap, nagycsütörtök, nagyszombat

.....
.....
.....

2. A lányok írjanak le egy tavaszköszöntő ének szövegét:

A fiúk pedig két locsolóverset:

Május Pünkösdi hava

Május 1.

Májusfa (a természet újjászületésének szimbóluma, szerelmi ajándék) állítása május elsejére virradóra.

- a májusfák készítése a legények, legénybandák feladata,
- lányos házakhoz, vagy középületek elé állították:
 - o általában minden lány kapott,
 - o a nagylányság elismerése volt (ezután elmehetett a bálba)
- a májusfa lehet:
 - o a kérgétől megtisztított fa (csak a tetején maradt meg a lomb), vagy zöldellő ág, amelyet szalagokkal, zsebkendőkkel, virágokkal, üvegborral díszítették,
 - o rossz hírű lánynak kiszáradt gallyra fazekat, rongyot akasztottak,
- játékokat, versenyeket rendeztek, kitáncolták a májusfát.

Május 4. Flórián napja

Flórián a tűzoltók és tűzzel dolgozók(sörfőzők, fazekasok, kovácsok, pékek, kéményseprők védőszentje.

Május 12. Pongrác, 13. Szervác, 14. Bonifác

Pongrác, Szervác, Bonifác ókeresztény vértanúk voltak, akik hitükért haltak meg.

Évszázados tapasztalat, hogy ebben az időben hidegre fordul az idő.

Az uborkát, babot, paradicsomot többnyire a fagyosságok után ültették.

Május 16. Nepomuki Szent János napja

A hajósok, dereglyések, hídvámosok, vízimolnárok védőszentje.

Tiszteletére vízi körmeneteket rendeztek, majd a főtéren nagy mulatságot.

Május 25. Orbán napja

Orbán a szőlőtermesztők, kádárok, kocsmárosok patrónusa.
A néphagyomány a fagyosságok közé sorolja.
Az Orbán – napi hideg a szőlőnek árt.

Áldozó csütörtök

Jézus mennybemenetelének ünnepe, a húsvét utáni 40. nap.
Sok templom búcsúnapja.

Pünkösöd

Jézus mennybemenetele után a Szentlélek leszállt az apostolokra
Mozgóünnep, a húsvétot követő ötvenedik napra esik:
(május 10 – június 13 közé esik),

Krisztus mennybemenetele után az apostolok, Mária és a legközelebbi tanítványok együtt imádkoztak, amikor hirtelen hatalmas szélrohamhoz hasonló zúgás támadt az égből, amely betöltötte az egész házat, majd lángnyelvek jelentek meg előttük, amelyek szétszlottak és leszálltak mindegyikőjükre.

Mindnyájan megteltek Szentlélekkel.

Középkorban a szél zúgását (Szentlélek eljövetele) kürtökkel, harsonákkal utánozták, a „tüzes nyelveket” pedig égő kócok dobálásával.

Ez a nap az egyház születésnapja.

Szokások:

- Búcsújáró nap (pl. Csíksomlyó)
- Pünkösdi király-választás:
 - lóversennyel, ill. más ügyességi próbával választották ki
 - egy évig övé a cím, s ez idő alatt
 - minden lakodalomba, ünnepélyre, mulatságra hivatalos,
 - minden kocsmában ingyen ihatott (a község fizeti),
 - lovát, marháját a társai őrizték,
 - valami apró vétségért testi büntetéssel nem illették.
- Pünkösödölés:
 - általában lányok voltak a szereplői,
 - házról házra járó csoportok,
 - jellegzetes típusa:
 - a pünkösdi királynő a központi szereplő
 - lakodalmas menet analógiájára menyasszony, vőlegény, vőfély, koszorúslány szerepelt,
 - nem választottak megkülönböztetett szereplőket.

Mi van ma, mi van ma, pirospüncösd napja,
Holnap lesz, holnap lesz, a második napja
Andriás, bokrétás, felesége jó táncos,
jól meghúzd, jól meghúzd a lovad kantárját.

//:sf m / sf m / rfmr / m m /
sf m / sf m /rf mr/ d d ://

Hogy össze ne tipogja, tapogja, a püncösd
rózsát.

sf mf / sf m / sf m / rfmr / d d /
sfmf / s m / sf mf / s m /

A püncösd rózsa, kihajlott az útra,
szedje fel a menyasszony, szedje koszorúba.

sf mf/ ss s / sf mr /d d //

- Püncösd királyné - járás
 - o a lányok termékenyvarázslással összekötött püncösd köszöntője
 - o főhőse a legkisebb, legszebb lány,
 - o négy fő mozzanattól áll:
 - többnyire négy lány házról-házra vezet egy kisebbet,
 - egy házhoz érve az udvaron a kiskirályné feje fölött kendőt feszítenek ki, vagy betakarják,
 - éneklés közben állnak, vagy körbejárják a kiskirálynét,
 - termékenységvarázsló mondóka kíséretében felemelik a királynét: „Ekkora legyen a maguk kenderje, mint a kiskirályné!”
- Hesspávázás:
a csapat fiatal lányokból és fiúkból álló csapat kora reggel énekelve bejárja a falut, majd a kapott adományokat elosztják maguk között.
- Törökbaszás:
A török időkre emlékezve a gyerekek egyik társukat beöltöztették törökbasának (szalmával kitömték a nadrágját, a testének felső részét gallyakkal, virágokkal borították), majd pálcával ütögették, hogy ugráljon, vagy vasláncon végigvezették a falun, miközben csúfolták, csapkodták. A házbeliek pénzt és tojást adtak érte.
- Zöldágjárás:
A lányok fehérbe öltözve kézfogással sorba álltak, s énekelve, kapuzva járták végig a falut.
- Májusfaállítás, táncmulatságok:
Néhány vidéken (pl. Zemplén) ekkor állítottak májusfát, vagy ekkor vágták ki a fát.
Püncösd bálakat rendeztek.
- Pásztorok megajándékozása:

A gazdák ezen a napon kaláccsal, borral ajándékozták meg a pásztorokat.

- Püünkösdi hiedelmek:
 - o a házakra zöld ágat tettek a rossz szellem távoltageására,
 - o időjárás-és termésjóslás:
 - ha esik, jó termés várható,
 - ha szép az idő, akkor sok bor lesz,
 - más szerint a püünkösdi eső ritkán hoz jót.

Szentháromság vasárnapja

A püünkösdi utáni vasárnap a Szentháromság ünnepe.

Sok templom búcsúnapja.

Legjellemzőbb ábrázolása a sugárzó nappal vagy istenszemmel kitöltött háromszög.

Úrnapja

Az Oltáriszentség ünnepe, a püünkösdi utáni második hét csütörtöke.

Körmeneteket rendeztek.

Feladatok:

1. Válaszd ki és húzd alá a püünkösdihez kapcsolódó tevékenységeket!

lovasversenyeket, ügyességi versenyeket tartottak,
szánkóversennyel választották ki a legügyesebbeket,
búcsúkat tartottak több településen,
grófokat, bárókat, hercegeket választottak,
ekkor határozták meg a tejbeméréssel, ki a falu első gazdája,
ezen a napon csillagoztak a kisebb fiúk,
egyed településeken ilyenkor állították a májusfát,
bálokat rendeztek

2. Tedd megfelelő sorrendbe az eseményeket!

.... húsvét, vízkereszt, nagyböjt, karácsony, húshagyókedd,

.... szilveszter, farsangvasárnap, advent, újév, Márton nap
.... pünkösd,Szent István napja

Június **Szent Iván hava**

Június 8. Medárd napja

Időjárásjósló nap. A közhiedelem úgy tartja, hogy ha ezen a napon esik az eső, akkor 40 napig esni fog. Ellenkező esetben ugyaneddig szárazság lesz. Ha süt a nap, akkor édes lesz a bor, ha esik, akkor savanyú.

Június 10. Margit napja

A vértanú Margit napja.

A retek-, a káposzta- a lenvetés ideje, a tyúkültetésre alkalmas idő.

Június 24. Szent Iván napja

Keresztelő Szent János az utolsó próféta, Jézus megkeresztelője.

- Szent Iván a nyári napforduló ünnepe, a szertartásos tűzgyújtás jeles napja. A tűzgyújtáshoz kapcsolódó hiedelmek:
 - o az ekkor gyújtott tűz megvéd a köd, a jégeső, a dögvész ellen,
 - o elősegíti a jó termést,
 - o a tűzugrásnak egészség- és szerelemvarázsló célja van, miközben a falu összes fiatalját összeénekeltek.
- Angyalozás
A kislányok egy csengettyűs fiúval házról házra jártak, s köszöntőket énekeltek. A kapott ajándékot a végén szétosztották.

Június 29. Péter-Pál napja

Mindketten ezen a napon szenvedtek vértanúhalált.

Ezen a napon kezdték az aratást.

Ismétlő kérdések:

1. Sorold fel legalább három kötött időpontú ünnepet (dátummal együtt)
2. Mettől – meddig tart a farsang? Melyik a három legfontosabb napja?
Miért?
3. Miről nevezetes a balázsjárás?
4. Mondjál legalább három időjósást, s legalább egy rigmust ezzel kapcsolatban!
5. Sorold el a húsvéti ünnepek főbb napjait!
6. Milyen szokás fűződik húsvét vasárnaphoz?

7. Miről nevezetes Szent György napja?

8. Mikor és mit ünnepelnek pünkösdkor?

9. Sorolj fel néhány pünkösd-i szokást!

10. Mikor és mivel ünnepeljük Szent István napját?

Július **Szent Jakab hava**

Július 2. Sarlós Boldogasszony napja

A boldogasszony (az áldott állapotban lévő Mária) a várandós anyák, a szegények, a fogságban, börtönben sínylődők pártfogója.

Sok helyen ekkor kezdték az aratást. A jelző arra utal, hogy a nők sarlóval arattak.

Július 20. Illés napja

Illés az Ószövetség egyik legnagyobb prófétája.

Tüzes harci szekéren került a mennybe.

Ezen a napon gyakoriak a viharok, ezért így emlegetik:

mennydörgéskor Illés abroncsolja a szekerét, zörög a szekere,

E napon munkatilalom volt, mert féltek, hogy

- a vihar szétveri az asztagokat, vagy
- felgyújtja az asztagokat.

Július 22. Mária Magdolna napja

Annak a Mária Magdolnának az ünnepe, aki megtért a bűnös élettől.

Időjósítás: esnie kell az esőnek, mert Mária Magdolna siratja a bűneit.

Július 25. Jakab napja

Szent Jakab az apostolok közül elsőként szenvedett vértanúhalált.

A búcsújárók, a hajósok, az utasemberek védőszentje.
Hiedelem, a zabot eddig le kell aratni, mert különben elvész.

Július 26. Anna napja

Szent Anna Szűz Mária édesanyja.

A katolikus hívő asszonyok hozzá könyörögtek gyermekáldásért.

A hazai céhek közül a szabók és a bányászok tartották védőszentjüknek.

Ezen a napon kezdik a kender nyüvését (feldolgozását)

Aratási szokások és hiedelmek

Július az aratás hónapja.

- munka előtt fohászkodás, imádság,
- eszközök megszentelés,
- nagy jelentősége az első kévének:
 - o adtak a baromfinak – egészség- és termékenységvarázslás,
 - o látogatók megkötözése – borral, vagy pénzzel kiváltás
- aratás szüneteiben maszkos játékok szórakoztatásukra:
Pl.: álesküvő, halottas jelenet, marokszedő búcsúja, medvetáncoltatás,
- a végén kis területen talpon hagyták a gabonát:
 - o a szegényeknek és a madaraknak,
 - o a következő évben jó legyen a termés,
- az utolsó kévéhez fűződő hiedelmek:
 - o aratókoszorú készítése a földesúrnak,
 - o egy kis csomót mindenki hazavitt:
 - a tyúkoknak adták, hogy jobban tojjanak,
 - karácsonykor az asztal alá tették, majd az állatok alá, hogy szaporák, ill. egészségesek legyenek,
 - o a koszorút vagy a vivőjét vízzel öntözték, hogy jövőre legyen elegendő eső,
 - o nagyobb helyeken az aratókoszorú vitele, átadása ünnepélyesen folyt: zene és énekszóval vonultak, majd vacsora, ivás, tánc következett:

Arass rózsám arass, dd ld / rm /

megadom a garast, mmr / rd l /

Ha én meg nem adom, mfmr / dl dr /

megadja galambom mrdl, / l, l, //

Elvégeztük, elvégeztük drmr / fmrm /
az aratást, az aratást dr / t,s, / dm / rd //

- o a családi aratásnál nem rendeztek ünnepséget
- o a menetben férfi- és női alakot ábrázoló figurákat is vittek,

- az aratókoszorút általában a mestergerendára akasztották

Ismétlő kérdések:

1. Melyik naptól kezdődik a kis farsang időszaka.
Miről nevezetes még ez a nap?
2. Mi jut eszedbe Márton napjáról?
3. Sorolj fel legalább három nevezetes névnapot novemberben!
4. Milyen társas-munkát végeztek télen a paraszt társadalomban?
5. Mi az advent, mi jellemző rá?
6. Mit tudsz a lucaszékről?
7. Mikor van karácsony, mit ünneplünk ekkor?
8. Kikről emlékezünk meg dec. 28-án, az aprószentek napján?

Toldalék:

Kötött időpontú ünnepek: pl.

újév:	január 1.
vízkereszt:	január 6.
Szent Iván napja:	június 24.
Szent István napja:	augusztus 20.
mindenszentek napja:	november 1.
halottak napja:	november 2.
lucázás:	december 13.
karácsony:	december 25.
aprószentek napja:	december 28.
szilveszter:	december 31.

Mozgóünnepek (hold változásától függően)

farsang: vízkeresztől-hamvazószerdáig
 nagyböjt: hamvazószerdától – húsvétvasárnapig
 húsvét: március 22 – április 25 között lehet,
 pünkösd: húsvétot követő 50. nap

aratás: Június végétől (Péter Pál napjától
 szüret: szeptember, október
 disznótor: András napjától – farsang végéig
 fonó: őszi betakarítástól – farsang végéig
 tollfosztó: decembertől-februárig
 (néhol októberben)